

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Держава, виступаючи найвищою формою організації життєдіяльності громадян, повинна служити як окремим людям, так і суспільству загалом, при цьому забезпечувати виконання своїх функцій в усіх сферах економіки, політики, соціального буття. Україна, як соціальна держава забезпечує соціальний захист населення, дотримуючись принципів соціального партнерства та соціальної справедливості, підвищення або забезпечення стабільного рівня життя громадян, захист і реалізацію їх прав і свобод, підтримку незахищених верств тощо.

Для соціального захисту характерними є певні ознаки:

- реалізація державою за рахунок коштів суспільства;
- це система суспільних відносин, які забезпечують задоволення потреб громадян шляхом перерозподілу коштів централізованих фондів;
- кошти надаються замість заробітної плати або як надбавка до неї у випадках, передбачених законодавством (втрата або зниження заробітку, додаткові витрати тощо) [1, с. 15].

Вчені розглядають соціальний захист у широкому та вузькому аспектах. Так, на думку М.Ю. Денисова, соціальний захист у широкому розумінні – це політика держави у сфері забезпечення конституційних прав та гарантій громадянам незалежно від їх місця проживання, національності, віку і статі [2, с. 67]. Науковець, у вузькому розумінні поняття трактує соціальний захист як політику держави стосовно забезпечення певного рівня життя та задоволення потреб населення: право на мінімально достатні кошти для життєдіяльності, право на працю і відпочинок, охорону здоров'я і житло, на соціальне забезпечення за віком, у випадку хвороби, захист у випадку безробіття та ін. [2, с. 68].

Н. Болотіна трактує соціальний захист у широкому розумінні як діяльність держави, яка спрямована на формування і розвиток повноцінної особистості, виявлення та нейтралізацію негативних факторів, котрі впливають на неї, створення умов для самовизначення і ствердження у житті. У вузькому розумінні соціальний захист вчена визначає як сукупність прав громадян та досягнення соціально прийняттого рівня життя [3, с. 14].

На думку М.Б. Ріппи, соціальний захист є комплексом фінансових, соціально-економічних та організаційно-правових заходів, які спрямованих на забезпечення життя, здоров'я та добробуту населення в певних економічних умовах та при наявних ресурсах [4, с. 142].

У міжнародних актах соціальний захист тлумачиться як форма реалізації соціальної політики у вигляді соціальної захищеності, під якою розуміється система гарантій і зобов'язань держави для забезпечення людині права на гідне життя [4, с. 142].

В. Лагутін під соціальним захистом розуміє сукупність заходів, що здійснюються у суспільстві для забезпечення суспільно нормальних умов духовного та матеріального життя всіх членів суспільства, в першочергу тих, хто не здатний самотійно забезпечити такі умови [5, с. 31].

Комплексне дослідження сутності поняття «соціальний захист» здійснив М. Мальований, що дозволило згрупувати існуючі підходи. Вчений виділяє:

соціальний захист як функцію держави (суспільства);

соціальний захист як сукупність дій, методів, заходів, гарантій, інститутів, прав;

соціальний захист як систему інститутів, заходів, гарантій, засобів;

соціальний захист як підтримку з боку держави;

соціальний захист як інститут [6, с. 47].

Досліджуючи соціальний захист Скуратівський В.А. та Палій О.М. виділяють пасивні та активні заходи соціального захисту. До пасивних заходів вчені відносять різноманітні соціальні допомоги, до активних – соціальне

страхування, фінансування заходів пов'язаних із профілактикою хвороб, а також сприяння освіті та підвищенню кваліфікації [7, с. 94].

Отже, в умовах економічної нестабільності та дефіциту ресурсів, зростання числа осіб, що потребують державної допомоги, проблеми соціального захисту населення вимагають подальшого комплексного дослідження, що дозволить досягти поліпшення якості життя населення як основної мети реалізації соціально-економічної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення / Соціальні права та їх захист адміністративним судом: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ: 2020. С. 14–18.

2. Денисов М. Ю. Социально-экономические преобразования пенсионной системы России : монография, РГЭУ. Ростов на Дону, 2000. 246 с.

3. Болотіна Н.Б. Соціальні права людини та їх державне забезпечення: сучасні тенденції розвитку / Захист соціальних прав людини і громадянина в Україні: проблеми юридичного забезпечення. Київ: МП Леся. 2003. С. 14-17.

4. Ріппа М.Б. Концептуальні засади соціального захисту в контексті теорії загального добробуту. *Економічний вісник університету*. : зб. наук. праць учених та аспірантів. «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2018. Вип. 38. С.139–145.

5. Лагутін В.Д. Людина та економіка: соціоекономіка. Київ : Вид-во «Просвіта», 1996. 416 с.

6. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: Монографія Умань: СПД Сочінський, 2016. 496 с.

7. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики : навч. посіб. Київ : Вид-во МАУП, 2002. 200 с.